

## Nr 49

### *Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder mot psykiska störningstillstånd.*

I de likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 248 av herr *Sörenson m. fl.* samt II: 311 av fröken *Elmén m. fl.* föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättande av en utredning med parlamentarisk förankring och med uppdrag att undersöka vilka åtgärder som kan vidtagas för att komma till rätta med de tilltagande psykiska störningstillstånden i samhället, varvid särskilt de i motionerna anförda synpunkterna bör beaktas.

Motionärerna anför bl. a. att frågan om den enskilda människans ställning i samhället tillvinner sig en allt större uppmärksamhet. Samtidigt som den ekonomiska välfärden bygges ut och göres mer solid, upplever vi att individerna förslites hårt. De hårdnande kraven på effektivitet i produktionen, ett villkor för vår standardhöjning, medför ett kraftigt stegrat »uttag» av psykisk energi. Eftersom människor endast har ett visst mått av sådan energi till sitt förfogande betyder detta, att en stor del i produktionen sysselsatta medborgare kommer att ständigt leva på gränsen för sin prestationsförmåga. En sådan »balansgång» mellan krav och förhandenvarande energi ökar spänningen med psykiska rubbningar som följd. En icke obetydlig grupp i arbetslivet tvingas ofta träda över de personliga resursernas gräns med allvarliga skadeverkningar som följd.

Undersökningar har visat att omkring femton procent av de i produktionen anställda inte har den intellektuella kapacitet som den rationaliserade industrien kräver. Psykoneuroserna är i kraftigt tilltagande. Kollapsar av psykiska skäl blir allt vanligare och psykosomatiska störningar blir en ofrånkomlig följd av den tilltagande psykiska stressen och instabiliteten. De svårigheter som här uppstår är först och främst av medmänsklig art men har också ekonomiska aspekter av stor betydelse.

Redan i skolan utsättes eleverna för förslitning genom prestationskraven, anför motionärerna vidare. Den mänskliga samlevnaden i äktenskapet och mellan föräldrar och barn innefattar likaså svårlösta problem. Obligatorisk undervisning i familjekunskap i grundskolan bör övervägas. Utformningen av samhällsmiljön är av väsentlig betydelse. Miljöpolitiken måste få en mentalhygienisk orientering. Det synes som om tiden vore inne att på ett helt annat sätt än hittills få in i bilden den psykiska sidan av vårt folks välstånd, och uppgiften är i hög grad av förebyggande art. Öppna kliniker

*Bihang till riksdagens protokoll 1966. 11 saml. Nr 49*

utan anknytning till sjukvården bör skapas där stressfenomen och psyko-neuroser kan behandlas.

Motionärerna nämner slutligen vissa frågor som en utredning särskilt bör uppmärksamma, nämligen:

1. Undervisning i barnens psykiska och mentala utveckling, möjligen i anslutning till de existerande mödravårds- eller barnavårdscentralerna.

2. Föräktenskaplig undervisning gällande innebörden av samlivet i äktenskap, ev. i form av obligatorisk undervisning i familjekunskap i grundskolan.

3. Omfattningen av stressfenomen i skolan och åtgärder för att »avstressa» såväl lärare som elever.

4. Ett förstärkande av utbildningen av i samhället verksamma människovårdare med insikt i den industriellt och socialt psykiska problematiken och vägar till återställande av riklig psykisk balans.

5. Inrättande av öppna, ej till allmänna sjukvården anknutna kliniker, för hjälp till människor i psykisk obalans.

6. En översyn av användningen av s. k. psykologiska testsystem med avskaffande av sådana utgallringstester, som icke visar sig hålla måttet inför en vederhäftig vetenskaplig granskning.

7. Förstärkning av möjligheterna för privat arbetande psykologiska institut att effektivt tjäna samhället.

8. Inrättande av ett för flera till den här behandlade problematiken anknutna discipliner gemensamt forskningsinstitut. Aktuella discipliner är främst psykiatri, socialmedicin, socialpsykologi, individualpsykologi, psykoterapi och allmän sociologi.

9. Ökad utbyggnad av samhällets arbetsvårdsresurser.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet samt Sveriges psykologförbund.

*Socialstyrelsen* framhåller inledningsvis att separata utredningar som syftar till vissa avgränsade åtgärder är att föredraga framför den föreslagna vittomfattande utredningen och avstyrker motionärernas förslag.

I fortsättningen berör socialstyrelsen de i motionerna i nio punkter särskilt nämnda uppslagen och anför bl. a. beträffande punkterna 4—8 följande.

*Punkt 4.* Behovet av ökad utbildning i vårdyrken är sedan länge trängande. Som ett exempel må nämnas att av den till 2 100 uppgående vårdpersonalen för psykiskt utvecklingshämmande 1 900 ansetts (enligt barnanstaltsutredningens betänkande SOU 1962:57) sakna lämplig utbildning samt att behovet av psykologer inom nämnda vårdområde endast är täckt till en ringa bråkdel av behovet. Bristen på utbildad vårdpersonal är f. ö. utomordentligt besvärande på alla vårdområden. Senast i ett den 15 april detta år dagtecknat utlåtande över betänkande rörande omsorger om psykiskt utvecklingshämmande har socialstyrelsen förordat forcerad utbildningstakt för nämnda vårdområde. Utbildningsfrågorna övervägs av ett flertal utredningar på olika områden.

*Punkt 5.* Behovet av helt öppna organ för rådgivning och vård vid framförallt depressiva sinnestillstånd är mycket stort. Måhända kan man tänka sig enklare sådana avdelningar förlagda helt fristående från sjukhusen.

Ställningstagande till denna fråga liksom till personalfrågan vid dylika organ ankommer dock närmast på den medicinska vetenskapen och på företrädare för psykologien.

*Punkt 6.* Den förordade översynen bör ankomma på vetenskapliga institutioner inom psykologien. Socialstyrelsen har i utlåtande den 22.10.1964 föreslagit en väsentlig utbyggnad av antalet dylika institutioner.

*Punkt 7.* Socialstyrelsen anser att samhällslivet — med den brist på psykologer som f. n. föreligger — måste för lång tid framåt begränsa sitt intresse till att besätta de mycket stora vakanserna på psykologtjänster hos allmänna organ.

*Punkt 8.* Samma skäl som inledningsvis anförts mot en gemensam utredning talar mot att inrätta ett gemensamt forskningsinstitut för alla här berörda frågor. Ett stort, icke tillgodosett behov av ökade resurser till forskning föreligger inom olika sociala områden exempelvis rörande socialpolitiken, ungdomsbrottsligheten, narkotika- och alkoholmissbruk, inom psykologien etc. Ett sammanförande av alla dessa och åtskilliga andra discipliner under samma forskningsorgan finner styrelsen icke ändamålsenligt.

#### *Medicinalstyrelsen* anför:

De i motionen berörda psykiska störningstillstånden i samband med ökad ekonomisk och social standard är välkända fenomen inte bara i Sverige utan även i andra kulturländer. Problematiken på detta område och icke minst i fråga om lämpliga profylaktiska åtgärder har varit föremål för åtskilliga internationella kongresser under senare år.

Flera av de förslag som motionärerna angivit håller på att realiseras. Den psykiatriska barn- och ungdomsvården liksom vuxenpsykiatrin är under utbyggnad. Allt eftersom de personella resurserna tillåter, kommer den allmänpsykiatriska verksamheten även att innefatta rådgivning i av motionärerna antydda spörsmål. Familjerådgivningsbyråerna, som är landstingens angelägenhet men som genom statsbidrag regleras av medicinalstyrelsen, har under de senaste åren ökat i antal. Större industrier har industripsykologer och industriläkare anställda för personalvård och förebyggande hälsovård. Dessutom har man som regel tillgång till psykiatrisk expertis genom regelbundna besök av psykiatriskt skolade läkare från närmaste psykiatriska vårdenhet. De psykologiska testsystemen undergår en ständigt fortlöpande utveckling bl. a. under överinseende av medicinalstyrelsen.

Ett »inrättande av öppna, ej till allmänna sjukvården anknutna kliniker för hjälp till människor i psykisk obalans» måste anses vara mindre välbetänkt med hänsyn till den splittring av befintliga, mycket knappa personalresurser som detta otvivelaktigt skulle leda till. Detsamma torde jämväl gälla beträffande förslaget om förstärkning av privat arbetande psykologiska institut.

Forskning inom de områden, som hör samman med »stress»-problematiken i samhället, förtjänar allt stöd den kan få, framförallt i ekonomiskt hänseende. Motionärerna nämner en rad discipliner, som är aktuella i detta sammanhang. Ett gemensamt forskningsinstitut torde dock knappast kunna underlätta lösningen av hithörande frågor. De viktigaste av de uppräknade disciplinerna finns nämligen representerade vid universitet och högskolor och tillhör utbildningen av psykiater, psykologer och kuratorer som har till uppgift att handlägga och försöka bemästra hithörande problem. En förstärkning i personalhänseende av nyssnämnda institutioner, vilket kontinuerligt äger rum i den utsträckning resurserna tillåter, synes därför ge

de bästa förutsättningarna för såväl utbildning som forskning. I fråga om bl. a. psykoterapi sker dessutom en viss undervisning och utbildning för psykiaternas del i form av återkommande fortbildningskurser. Fortfarande är dock situationen sådan, att utbildningsresurserna måste rubriceras som helt otillräckliga för hela det psykoterapeutiska behandlingsområdet. En väl planerad samordning och en kraftig utbyggnad är oundgängligen nödvändiga och bör ske så snabbt förhållandena rimligen medger.

Medicinalstyrelsen finner icke påkallat att en parlamentarisk utredning av i motionerna angivet slag kommer till stånd.

*Skolöverstyrelsen* anför:

Motionärerna berör enligt skolöverstyrelsens uppfattning väsentliga frågor rörande den mänskliga samlevnaden.

Från de synpunkter som överstyrelsen har att företräda förefaller i synnerhet punkterna 2, 3, 4 och 6 i motionerna intressanta och förtjäna kommentarer.

Beträffande punkt 2, Föräktenskaplig undervisning etc., kan nämnas, att undervisningen i samlevnadsfrågor f. n. utreds av USSU 1964. Enligt läroplanens för grundskolan anvisningar skall dessa frågor dessutom beaktas inom ämnena samhällskunskap och hemkunskap samt momentet sexualkunskap inom ämnena hembygdskunskap/naturkunskap/biologi.

Punkt 3, Omfattningen av stressfenomen i skolan etc., avser frågor som är föremål för kontinuerlig bevakning från skolmyndigheternas sida. Utformningen av skolans undervisning och elevvårdsverksamhet kan också sägas ha skett med hänsyn till förhållanden som denna punkt inrymmer.

Beträffande punkt 4, Ett förstärkande av utbildningen av i samhället verksamma människovårdare etc., syns de nya ämnena psykologi och ergonomi i de gymnasiala skolorna och inom utbildningen i vissa vårdyrken förtjäna omnämnande.

Rörande punkt 6 slutligen kan framhållas, att de psykologiska testsystem som används inom skolan handhas med stor försiktighet och är föremål för kontinuerlig granskning och omprövning.

Skolöverstyrelsen finner det ifrågasatta utredningsuppdraget alltför omfattande för att utbytet skall kunna bli det avsedda och framhåller att dessutom utredningar redan pågår på ett flertal punkter och att den kontroll- och anpassande verksamhet som motionärerna efterlyser redan i viss utsträckning förekommer.

*Universitetskanslersämbetet* uttalar:

Bakgrunden till motionärernas framställning kan sägas utgöra den samlade bilden av framträdande utvecklingsdrag i den västerländska industristaten av i dag. I den allmänna debatten, som på detta område förs i synnerligen rikt varierade former, spelar huvudtemat i motionärernas diskussion — den enskilda människans livsvillkor i det »dynamiska» samhället — en alltmer framträdande roll. I det offentliga utredningsarbetet dokumenteras på samhällsområde efter samhällsområde den typ av konflikter mellan skilda mål som kanske enklast kan illustreras av kärnproblemen på lokaliserings- och arbetsmarknadspolitikens område: stordriftens ekonomiska fördelar genom en åsyftad strukturförändring, t. ex. koncentration, motverkas av de negativa följderna för den enskilde i skilda hänseenden av just själva koncentrationen.

Universitetskanslersämbetet vill starkt understryka betydelsen av att debatten rörande just de spänningsfenomen, som motionärerna belyst, intensifieras inom de ansvariga samhällsinstanserna. Ämbetet delar således självfallet motionärernas uppfattning om vikten av att de grundläggande problemen angrips på så bred och djup front som möjligt. Det är därvid av utomordentlig vikt att samhällets organisation äger adekvat utformade institutioner för en fortlöpande analys och behandling av dessa frågekomplex. Vad vårt land beträffar bör kunna konstateras, att ett långvarigt lagstiftningsarbete på det socialpolitiska fältet — med en rikt förgrenad organisation som följd — skapat ett utgångsläge för fortsatta kollektiva ansträngningar, som i jämförelse med situationen i åtskilliga andra länder med motsvarande strukturproblem bör bedömas som gynnsamt. På grund av frågornas omfattning och skiftande karaktär ställer ämbetet sig synnerligen tveksamt till tanken att genom en särskild utredning av det slag motionärerna åsyftar låta penetrera den berörda problematiken i hela dess vidd. Skälen bakom denna ståndpunkt vill ämbetet sammanfatta på följande sätt. Det är en primär uppgift för forskningen inom de mångskiftande områden det här gäller att analysera det aktuella skeendet. En vidgad information, grundad på resultaten av forskning rörande effekterna på den enskilda människan av strukturomvandlingen, kan förväntas successivt påverka de beslutande organen och leda till ökad insikt om nödvändigheten av vidgade gemensamma ansträngningar för att lösa hithörande problem. En utredning av det avsedda slaget — med en nära nog gränslös uppgift — skulle kunna utgöra ett hinder för genomförande under tiden av konkreta åtgärder i positiv riktning.

Enligt ämbetets mening bör i första hand samhällets olika befintliga planerande eller i utvecklingsarbete verksamma organ, vart och ett inom sitt område, erhålla resurser att kontinuerligt följa bl. a. de av motionärerna berörda frågeställningarna. Ämbetet vill därvid endast peka på utvecklingsarbete avseende sådana områden som skola, arbetsliv, bebyggelse, miljö i övrigt, fritidsverksamhet, trafik samt olika vårdformer, beträffande vilka problem av den art motionärerna anger måste beaktas med väsentligt större uppmärksamhet i framtiden än tidigare. En tänkbar väg att främja vederbörande centrala ämbetsverks eller motsvarande myndigheters möjligheter att intensifiera analyser och förbereda reformverksamhet på ifrågavarande områden bör vara att ställa särskilda medel till deras förfogande för egen undersökningsverksamhet.

Ämbetet finner för sin del — såvitt gäller forskningen och den högre utbildningen — att uppgiften att följa utvecklingen i nämnda hänseenden och på olika punkter föreslå åtgärder som kan bidra till att lösa hithörande problem hör till de angelägnaste planeringsuppgifterna.

Ämbetet vill i detta sammanhang erinra om att några av de konkreta frågor, som berörts av motionärerna och som ligger inom ämbetets verksamhetsområde, nyligen uppmärksammats. I propositionen 1966:62 till årets riksdag, angående inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m., har Kungl. Maj:t föreslagit ökade resurser för bl. a. yrkeshygienisk och yrkesmedicinsk utbildning och forskning. I den diskussion, som föregått propositionen, har framhållits angelägenheten av att ifrågavarande institut kompletteras med resurser för arbetspsykologi och arbetssociologi, så att härigenom det avsedda institutets verksamhet kommer att täcka även dessa för en god arbetsmiljö betydelsefulla aktiviteter. Kanslersämbetet vill un-

derstryka betydelsen av att så sker. Till ämbetet har nyligen tekniska högskolan i Stockholm i ett särskilt betänkande redovisat förslag rörande vidgad utbildning och forskning i ämnena industriell psykologi och arbetsledning samt ergonomi (stencilerat, januari 1966). Förslaget, vars syfte inom sitt område torde överensstämma med av motionärerna angiven uppfattning, har nyligen remissbehandlats och beredes för närvarande inom ämbetet.

I fråga om forskningen inom hela det område som motionärerna berör önskar kanslersämbetet vidare erinra om de ökade resurser, som tillkommit genom inrättandet av riksbankens jubileumsfond. Enligt riksdagens intentioner skall fondens verksamhet till en början inriktas på sådan forskning, som syftar till att öka kunskapen om de verkningar, som tekniska, ekonomiska och sociala förändringar framkallar i samhället och hos de enskilda människorna. Som motivering för detta ställningstagande anfördes bl. a. följande av den särskilt tillkallade kommittén för utredning rörande riksbankens jubileumsfond.

»Förutsättningarna för människornas samlevnad har under de senaste femtio åren väsentligt förändrats. En starkt bidragande orsak härtill har varit den framgångsrika forskning, som skapat nya eller förbättrade resurser på snart sagt alla livets områden. Genom att öka kunskap och insikter har denna forskning medverkat till att öka välståndet, tryggheten och bekvämligheten i samhället, men det har icke kunnat undvikas, att strävandena att tillgodose detta syfte understundom kommit att i vissa avseenden få mindre gynnsamma verkningar på levnadsförhållandena och hotat att spoliera väsentliga värden. Det synes kommittén angeläget, att ett större utrymme inom forskningen ägnas åt de problem, som är förenade med samhällets och de enskilda människornas anpassning till den sålunda uppkomna, förändrade situationen.»

Med hänvisning till vad ovan anförts rörande frågan om en särskild utredning anser ämbetet sig inte böra närmare gå in på de nio punkter som motionärerna särskilt specificerat. Vad beträffar punkten 5 — frågan om inrättande av öppna, ej till allmänna sjukvården anknutna kliniker för människor i psykisk obalans — ställer ämbetet sig frågande till den grunduppfattning som ligger bakom det skisserade förslaget. För ämbetet ter det sig mera naturligt att just den allmänna sjukvården institutionellt utvecklas i sådana nya former att människorna kan acceptera den service, som hälso- och sjukvårdsorganisationen bjuder.

I motionerna berörs vidare bl. a. frågan om inrättande av ett för flera till de i motionerna berörda disciplinerna gemensamt forskningsinstitut (punkten 8). Ämbetet ställer sig tveksamt till detta förslag framför allt med hänsyn till att hithörande forskningsfrågor är av så skiftande karaktär. Ämbetet förordar i stället, att behovet av ökade forskningsresurser i första hand tillgodoses genom olika punktinsatser, understödda av forskningsråd och exempelvis riksbanksfonden.

*Sveriges psykologförbund* anför:

Förbundet har med synnerligt intresse tagit del av motionen, som enligt förbundets erfarenheter behandlar en fråga av utomordentlig vikt i vårt samhälle. Det moderna samhället med snabba tekniska, ekonomiska och miljömässiga förändringar ofta kombinerade med högt ställda arbetskrav och hög produktionstakt utgör otvivelaktigt en press på individen som kan bli och som i många fall också blir en mentalhygienisk fara.

Det synes ohållbart att samhällets mentalhygieniska insatser på längre sikt skulle ske utan en samordnande planering både vad gäller att utnyttja de kunskaper som redan finns att tillgå och vad gäller att vidga och fördjupa kunskapsläget. Att en sådan planering måste ta fasta på en bästa avvägning mellan olika insatser inte minst på det profylaktiska området på ett helt annat sätt än vad som nu är fallet torde vara klart.

Det framförs också i motionen att vägarna mot ökad mentalhygien inte bara går över samhällets mera traditionella vårdkanaler inom hälso- och sjukvården utan också genom nya hitintills relativt outnyttjade möjligheter. Motionärerna tar också upp ett förslag om utbildning av föräldrar rörande barnets utveckling och förbundet vill särskilt stödja motionärerna rörande detta behov.

Det synes dock klart, att en allmän ökning av samhällets mentalhygieniskt inriktade aktiviteter måste bli en insats av långsiktig karaktär vilket understryker behovet av utredning och planering. Det förefaller emellertid redan nu klart, att den av motionärerna föreslagna upprustningen av interdisciplinär forskning rörande människans anpassning i industrisamhället måste utgöra en nödvändig inledande investering från samhällets sida liksom en upprustning av utbildningen av specialister inom det s. k. beteendevetenskapliga fältet, psykiatri och angränsande områden såsom bioteknologi och socialmedicin. Först efter hand kan profylaxen inom hem, skola, rörande arbete och fritid växa fram i en omfattning som på ett rimligare sätt än nu kan motsvara det vårdbehov som i dag finns och som bl. a. framkommit i undersökningar t. ex. Jonsson-Kälvestens »222 stockholmspojkar».

Psykologförbundet vill därför i allt stödja motionärerna i deras begäran om en utredning rörande åtgärder för att underlätta människans mentalhygieniska anpassning i det moderna samhället. Enligt förbundets mening bör en sådan utredning vara problemcenterad och göras förutsättningslöst d. v. s. utan bindande direktiv att gälla endast nu tillgängliga vårdinstanser och former för insats. Utredningen bör också ges stora möjligheter att knyta specialister från berörda discipliner till sig för att de kunskaper av mera teoretisk och praktisk vetenskaplig art som redan finns och som efter hand kommer fram skall kunna utnyttjas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt.

### **Utskottet**

I motionerna hemställs om en utredning beträffande de åtgärder som kan vidtagas för att komma till rätta med de tilltagande psykiska störningstillstånden i samhället.

Utskottet hade vid 1965 års höstriksdag till behandling motioner med syfte som ligger nära och delvis sammanfaller med de nu föreliggande motionernas. I fjolårets motioner hemställdes om en utredning angående den psykoterapeutiska vården och om förslag till åtgärder som kunde anses påfordrade. I sitt utlåtande över motionerna (nr 52/1965) anförde utskottet bl. a. att behovet av psykoterapeutisk vård och av en effektivisering av utbildningen av personal, kvalificerad för arbetsuppgifter inom psykoterapien var väl dokumenterat. Utskottet redogjorde för vissa aktuella åtgärder och utredningar på utbildningsområdet och anförde avslutningsvis:

Då bristande resurser för utbildning av psykologer och bristande tillgång till kvalificerad personal för psykoterapeutisk vård varit de avgörande hindren för strävandena att åstadkomma godtagbara vårdmöjligheter, torde det som under senare tid skett på utbildningssidan innebära att förutsättningarna väsentligt förbättrats.

Utskottet avstyrkte motionerna, vilka lämnades utan åtgärd av riksdagen.

I de nu föreliggande motionernas motivering anföres synpunkter på den svåra psykiska press som förhållandena i dagens samhälle och den snabba samhällsutvecklingen medför för den enskilde medborgaren. Den föreslagna utredningen anses böra få till uppgift att penetrera innebörden av den psykiska problematiken i det moderna samhället och framlägga förslag till åtgärder. Motionärerna lämnar i nio särskilda punkter exempel på ämnen som de anser att utredningen bör behandla. Utskottet får med anknytning till vissa av dessa punkter anföra följande.

Frågan om förbättrad upplysning och undervisning i samlevnadsfrågor prövas av en kommitté, utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet. Förekomsten av stressföreteelser i skolan bevakas enligt vad skolöverstyrelsen anfört kontinuerligt av skolmyndigheterna och problemen har uppmärksammats vid utformningen av undervisningen och elevvårdsverksamheten. Den psykiatriska barn- och ungdomsvården samt vuxenpsykiatrin är under utbyggnad. Den allmänpsykiatriska verksamheten är som framgår av medicinalstyrelsens yttrande avsedd att innefatta jämväl rådgivning. Antalet familjerådgivningsbyråer ökar sedan några år. Ett förslag till psykologutbildning, som skall ge bl. a. kompetens för psykoterapeutiska vårduppgifter, är under prövning av Kungl. Maj:t. Vad motionärerna betecknat som »den industriellt och socialt psykiska problematiken» ingår i den planerade utbildningen. Motionärernas förslag om inrättande av öppna, från den allmänna sjukvården fristående kliniker har mött bestämda gensagor i remissyttrandena och utskottet ansluter sig till vad remissmyndigheterna anfört i denna fråga. Likaså finner sig utskottet i likhet med remissinstanserna icke kunna biträda tanken på inrättande av ett fristående, särskilt forskningsinstitut för frågor rörande de psykiska störningstillstånden i samhället, vari bl. a. ämnena psykiatri, socialmedicin, socialpsykologi, individualpsykologi, psykoterapi och allmän sociologi skulle vara representerade. En allsidigt orienterad forskning i dessa ämnen är redan organiserad vid våra universitet och högskolor och enligt utskottets mening bör forskningsresurserna icke splittras genom en sådan utbrytning ur organisationen av forskning beträffande vissa speciella frågor som motionärernas förslag innebär, särskilt som planer nu föreligger om utökning och effektivisering av forskningsarbetet ävensom utbildningen av personal — psykiater, psykologer och kuratorer m. fl. — för olika arbetsuppgifter.

Utskottet är väl medvetet om att varken vårdmöjligheterna för dem som drabbas av psykiska störningar eller den förebyggande verksamheten på



förevarande område är tillfredsställande och att stora ansträngningar bör göras för att råda bot på dessa brister. Utskottet har emellertid på grund bl. a. av vad remissmyndigheterna anfört kommit till den uppfattningen att en utredning av det omfång som motionärerna föreslagit icke är lämplig. Det är föga sannolikt att en dylik utredning skulle kunna i väsentlig mån främja det avsedda syftet. Utskottet vill däremot starkt understryka vikten av att utbildningskapaciteten förstärks kvantitativt och kvalitativt. Härigenom kan bl. a. vinnas, att den tillgång till goda personella resurser som är en grundläggande förutsättning för ökad forskning tryggas. Det är icke möjligt att efter den korta tid av endast några månader som gått sedan riksdagen senast behandlade hithörande frågor bedöma i vad mån vidtagna åtgärder givit resultat men utskottet förutsätter att det pågående arbetet fullföljes.

Utskottet vill i övrigt beträffande forskningen framhålla, att punktvisa insatser på olika områden torde vara mest ändamålsenliga och det kan med hänsyn till de riktlinjer som riksdagen angivit för användningen av riksbankens jubileumsfond förutsättas att medel för forskningsuppgifter på förevarande områden skall kunna erhållas från fonden.

Utskottet vill avslutningsvis betona vikten av en effektiv samordning av resurserna och anser det kunna förutsättas att möjligheterna till en sådan samordning kommer att väsentligt förbättras i samband med den pågående utbyggnaden av forskning och utbildning.

Utskottet får under återopande av det ovan anförda hemställa,

att de likalydande motionerna I: 248 och II: 311 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 maj 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

#### Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Sörlin, Hellebladh, Oscar Carlsson, Svanström\*, Hedlund, Nyman\*, Hübinette\*, Axel Kristiansson\*, Helge Karlsson, Sörenson och Blomquist;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Lundmark, Rimås, Wikner, Larsson i Borrby, Nilsson i Bästekille, Rask, Hyltander, Johansson i Växjö och Thylén.

\* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

#### Reservation

av herrar *Svanström, Nyman, Axel Kristiansson, Sörenson, Rimås, Larsson* i Borrby, *Hyttander* och *Johansson* i Växjö, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Motionerna ställer i blickfältet ett komplex av frågor, som alla har sin utgångspunkt i individernas svårigheter att psykiskt komma till rätta med skilda livsförhållanden i vårt samhälle. Den problematik, som belysts i motionerna är av sådan storleks- och angelägenhetsgrad, att den påkallar noggrann uppmärksamhet från samhällets sida.

Om icke det moderna samhället kan hjälpa individerna att komma till rätta med sin personligt psykiska problematik, så torde det materiella välståndet icke leda till det lyckliga samhällsliv, som ansvarigt samhällsbyggande har till målsättning.

Samhället har redan gjort insatser på skilda områden. Utvecklingen synes också innebära att ökad omsorg ägnas åt samlevnadsfrågorna och vårt folks psykiska hälsa. Sålunda kan noteras, att frågan om förbättrad upplysning och undervisning i samlevnadsfrågor prövas av en utredning, att skolan vidgar sitt ansvar för stressfenomenen hos lärare och elever, att den psykiatriska barn- och ungdomsvården liksom vuxenpsykiatrin är under utbyggnad samt att familjerådgivningsbyråernas antal är i växande. Psykologutbildningen har i viss utsträckning utvidgats, vilket bl. a. betyder att den personligt psykiska vården, den s. k. psykoterapien, ges nya möjligheter att betjäna det växande antalet psykiskt störda. Utskottet noterar de sålunda tagna initiativen med tillfredsställelse.

Inte desto mindre synes enligt utskottets mening behov föreligga av en vidgad och fördjupad samhällsinsats för att möta de tilltagande psykiska störningstillstånden i det moderna samhället. Den psykiska problematiken spänner över en rad skilda samhällsområden. Det är givet, att varje område — t. ex. skolan och industrien — har att ägna uppmärksamhet åt den speciella problematik, som möter inom respektive område. Men den psykiska problematikens art är sådan, att den ingriper i snart sagt hela samhällslivet.

Det förhållandet att den psykiska problematiken är invävd i så många skilda mänskliga sammanhang ger stor tyngd åt motionärernas önskemål om dels en samlad översyn av problematikens art, dels om en vidgad penetrering av vad som bör göras från samhällets sida vad gäller vårt folks psykiska hälsa. Det är riktigt att vårt samhällsbyggande grundas på en helhetssyn på människan. Härvid synes motionärernas uppslag till ett forskningsinstitut kring de psykiska störningstillstånden i samhället väl värt en noggrann utredning. Vidare synes uppslaget med kliniker gällande psykisk hjälp, fristående från den allmänna sjukvården, värt noggranna överväganden.

Att de föreliggande frågekomplexen är stora och svårgenomträngliga är uppenbart. Frågans omfattning och svårighetsgrad får emellertid icke hindra att samhället på bred front griper sig an med de många frågekomplex, som döljer sig bakom begreppet »psykiska störningstillstånd». Punktvisa insatser är givetvis av värde och kommer alltid att behövas. Men av största

vikt är, att samhället söker sig fram till i hög grad fördjupad kunskap om det psykiska livets avgörande inflytande på individer, grupper och den totala samhällseligheten. Den psykiska problematiken kommer med största sannolikhet att inta en allt större plats i framtidens samhällsarbete. Det är väsentligt att redan nu största möjliga uppmärksamhet ägnas däråt.

Utskottet får under åberopande av vad sålunda anförts hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 248 och II: 311 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning med parlamentarisk förankring och med uppdrag att undersöka vilka åtgärder som bör vidtagas för att komma till rätta med de tilltagande psykiska störningstillstånden i samhället, varvid särskilt de i motionerna anförda synpunkterna bör beaktas.